EESTI MAAÜLIKOOL
Põllumajandus- ja keskkonnainstituut

Merle Metssalu

SEADUSEMUUDATUSTE MÕJU HOIU-LAENUÜHISTUTE FINANTSSEISUNDILE EESTIS

THE IMPACT OF LEGISLATIVE AMENDMENTS ON THE FINANCIAL POSITION OF SAVINGS AND LOAN ASSOCIATIONS IN ESTONIA

Bakalaureusetöö
Maamajandusliku ettevõtluse ja finantsjuhtimise õppekava

Juhendaja: Uno Silberg, Dr (maj)

Tartu 2026

Eesti Maaülikool Kreutzwaldi 1, Tartu 51006		Bakalaureusetöö lühikokkuvõte	
Autor: Merle Metssalu		Õppekava: Majandusarvestus ja finantsjuhtimine	
Pealkiri: Seadusemuudatuste mõju hoiu-laenuühistute finantsseisundile Eestis			
Lehekülgi: 40	Jooniseid: 2	Tabeleid: 5	Lisasid: 3
ETIS-e valdkond ja CERCS-i kood: S180 Juhendaja(d): Uno Silberg Osakond või õppetool: Maamajanduse ökonoomika õppetool Kaitsmiskoht ja -aasta: Tartu 2026			
Hoiu-laenuühistud on osa Eesti finantssüsteemist ning nende tegevust reguleerib hoiu-laenuühistute seadus. Seadusandlik regulatsioon mõjutab hoiu-laenuühistute tegevust, arengut ja usaldusväärsust finantsturul. Ühistute varade ja hoiuste maht on Eestis märkimisväärselt kasvanud. Sellest tulenevalt tekkis vajadus muuta nende tegevust reguleerivat õiguslikku raamistikku. Regulatsiooni muutmise mõte ei olnud üksnes sektori toimimise võimaldamine, vaid ka tasakaalu leidmine ettevõtlusvabaduse ja avaliku huvi vahel, eelkõige liikmete kaitse tagamisel. Bakalaureusetöö eesmärk on analüüsida hoiu-laenuühistute seadusemuudatuste mõju finantsseisundile Eestis. Töö teises osas kasutatakse kombineeritud uurimismeetodit, ühendades kvantitatiivse ja kvalitatiivse lähenemise. Kvantitatiivse analüüsi käigus uuritakse hoiu-laenuühistute bilansse, statistilisi näitajaid ja küsitluse tulemusi, kvalitatiivse analüüsi abil analüüsitakse vastajate hinnanguid ja seisukohti seadusemuudatuste mõju kohta. Küsitluse tulemused näitasid, et vastajad hindavad regulatiivsete muudatuste mõju valdavalt negatiivselt. Kõige sagedamini toodi välja tegevuse lõpetamise oht, raskused uute nõuete täitmisel ning mõju senisele tegevusmudelile. Vastajad pidasid hoiu-laenuühistuid oluliseks maapiirkondades ning leidsid, et seadusemuudatused on liiga ranged.			
Võtmesõnad: Tagatisfond, seadusemuudatus, hoius			

Estonian University of Life Sciences

Estonian University of Life Sciences Kreutzwaldi 1, Tartu 51006		Abstract of Bachelor's Thesis	
Author: Merle Metssalu		Curriculum: Accounting and Financial Management	
Title: The Impact of Legislative Amendments on the Financial Position of Savings and Loan Associations in Estonia			
Pages: 40	Figures: 2	Tables: 5	Appendices: 3
ETIS research field and (CERCS) code: S180 Supervisor(s): Uno Silberg Department / Chair: Chair of Economics in Rural Economy Place and year of defense: Tartu 2026			

Savings and loan associations are part of the Estonian financial system and their activities are regulated by the Savings and Loan Associations Act. Legislative regulation affects the activities, development and reliability of savings and loan associations in the financial market. The volume of assets and deposits of associations has grown significantly in Estonia. As a result, it was needed to change the legal framework regulating their activities. The purpose of changing the regulation was not only to enable the sector to function, but also to find a balance between freedom of enterprise and public interest, especially in ensuring the protection of members. The aim of the bachelor's thesis is to analyze the impact of the amendments to the savings and loan association law on the financial position of Estonia. The second part uses a combined research method, combining quantitative and qualitative approaches. During the quantitative analysis, the balance sheets of savings and loan associations, statistical indicators and survey results are examined, while qualitative analysis is used to analyze the respondents assessments and positions on the impact of the amendments to the law. Survey results showed that respondents assess the impact of the regulatory changes predominantly negatively. The most frequently cited concerns were the threat of closure, difficulties in meeting new requirements, and the impact on the current operating model. Respondents considered savings and loan associations important in rural areas and found the legislative changes to be too strict.

Keywords: Guarantee fund, amendment to the law, deposit

SISUKORD

SISSEJUHATUS 5
1. HOIU-LAENUÜHISTUTE AJALUGU 8
1.1. Hoiu-laenuühistute algne teke ja roll ühiskonnas 8
1.2. Hoiu-laenuühistute regulatsioon ja seadusemuudatuse põhjused Eestis 13
2. SEADUSEMUUDATUSE MÕJU HOIU-LAENUÜHISTUTELE 20
2.1. Andmed ja metoodika 20
2.2. Hoiu-laenuühistute finantsnäitajad 27
KOKKUVÕTE 31
KASUTATUD KIRJANDUS 34
Lisa 1. Hoiu-laenuühistute seadusemuudatuste küsimustik 38
Lisa 2. Lihtlitsents lõputöö salvestamiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ning juhendaja(te) kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta 39
Lisa 3. Bilansid seisuga 28.02.2026 40

SISSEJUHATUS

Hoiu-laenuühistud on ühistulise panganduse vorm, mille ülesanne on pakkuda finantsteenuseid oma liikmetele. Kommertspankadest eristab hoiu-laenuühistuid vastastikuse ja liikmepõhise omandi põhimõte. Ühistute tegevus on suunatud eelkõige oma liikmete vajaduste täitmisele ja põhineb kogukondlikul usaldusel. Eestis ulatub hoiu-laenuühistute ajalugu 20. sajandi algusesse.

Töö aktuaalsus tuleneb viimastel aastatel toimunud hoiu-laenuühistute seadusemuudatustest, mis mõjutavad oluliselt ühistute tegevust ja tulevikku Eestis. Teema muutus eriti päevakajaliseks pärast ERIAL-i juhtumit, mis tõi esile vajaduse tugevdada järelevalvet ning parandada hoiustajate kaitset. Regulatiivsed muudatused on tekitanud arutelu selle üle, kuidas uued nõuded mõjutavad hoiu-laenuühistute tegevuse jätkumist ja milliseks kujuneb nende roll Eesti finantssektoris.

Ühistud ei ole loodud kasumi maksimeerimiseks, vaid nende tegevuse sisuks on oma liikmete vajaduste toetamine ühistegevuse kaudu. Selline lähenemine annab neile olulise rolli kohalike kogukondade majandusliku aktiivsuse toetamisel. Hoiu-laenuühistud on eriti tähtsad maapiirkondades ja väiksemates asulates, kus traditsiooniliste pangateenuste kättesaadavus on piiratum.

Ühistute varade ja hoiuste maht on Eestis märkimisväärselt kasvanud. Sellest tulenevalt tekkis vajadus muuta nende tegevust reguleerivat õiguslikku raamistikku. Regulatsiooni muutmise mõte ei olnud üksnes sektori toimimise võimaldamine, vaid ka tasakaalu leidmine ettevõtlusvabaduse ja avaliku huvi vahel, eelkõige liikmete kaitse tagamisel.

Viimastel aastatel on hoiu-laenuühistute tegevusega seoses tõstatatud mitmeid küsimusi, mis puudutavad järelevalve piisavust, tegevuse läbipaistvust ning riskijuhtimist. Nende probleemide taustal tekkis rohkem arutelusid selle üle, kas kehtiv regulatsioon suudab piisavalt tõhusalt ennetada võimalikke probleeme ning tagada sektori jätkusuutlik areng. Algatati hoiu-

laenuühistute seaduse muudatused, millega täpsustati nõudeid, tugevdati järelevalvet ning parandati hoiustajate kaitset.

Seadusemuudatused on oluline osa finantssektori arengust, mõjutades nii hoiu-laenuühistute igapäevast tegevust kui ka avalikkuse usaldust sektori vastu.

Hoiu-laenuühistute seadus jõustus 1999. aastal, viimati muudeti seda 2010. aastal. Hoiu-laenuühistute populaarsuse ja varade mahu kasv tõi kaasa juhtumeid, kus loodi ühistuid peamiselt kasumi teenimiseks. Varasemalt positiivset kogemust omanud liikmed liitusid uute ühistutega, lootuses teenida kõrgemat intressi. Mitmed ühistud ei olnud oma tegevuses piisavalt läbipaistvad ja nende tegevus lõpetati. Selle tulemusena kaotasid liikmed oma hoiustatud vahendid, kuna varasem regulatsioon ei nõudnud ühistutelt tagatisfondi.

Tänaseks on vastu võetud seadusemuudatus ja see jõustub järk-järgult. Muudatuse sisuks on laiendada hoiu-laenuühistutele pankadega sarnaseid nõudeid, sealhulgas tagatisfondi kaitset 100 000 euro ulatuses.

Töö probleem seisneb selles, et viimaste aastate hoiu-laenuühistute seadusemuudatused võivad küll suurendada hoiustajate kaitset ja finantssektori usaldusväärsust, kuid samal ajal võivad mõjutada hoiu-laenuühistute jätkusuutlikkust, tegevusvõimalusi ja rolli Eesti finantssektoris.

Töö keskendub sellele, kuidas hoiu-laenuühistud suudavad kohaneda järjest rangemate kapitali, aruandlus- ja tegevusnõuetega ning kas need muudatused võivad viia nende tegevusmudeli ümberkujundamise või senisel kujul tegevuse lõpetamiseni. Samuti hinnatakse, kuidas regulatsiooni karmistamine mõjutab hoiu-laenuühistute tegevusmudelit ja finantsseisundit ning kas ühistud suudavad uute nõuetega kohaneda ja jätkata tegevust senisel kujul.

Töö eesmärk on analüüsida hoiu-laenuühistute seadusemuudatuste mõju nende finantsseisundile Eestis.

Selleks, et töö eesmärki saavutada, on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

1. Selgitada hoiu-laenuühistute algset teket ja rolli ühiskonnas.
2. Analüüsida hoiu-laenuühistute regulatsiooni ja seadusemuudatuste põhjuseid Eestis.
3. Anda ülevaade andmetest ja metoodikast.

4. Analüüsida hoiu-laenuühistute finantsnäitajaid.

Töö esimeses peatükis käsitletakse hoiu-laenuühistute algset teket ning antakse ülevaade nende rollist ühiskonnas. Samuti kirjeldatakse hoiu-laenuühistute arengut ja nende tähtsust kohalike kogukondade jaoks. Lisaks antakse ülevaade hoiu-laenuühistute tegevust reguleerivast seadusest ning selle muutmise põhjustest. Peatükis käsitletakse ka juhtumit, mis tõi kaasa vajaduse seaduse ülevaatamiseks. Samuti antakse ülevaade jõustunud seadusemuudatustest ja võimalustest jätkata tegevust hoiu-laenuühistuna.

Töö teises peatükis analüüsitakse viie hoiu-laenuühistu bilansse ning käsitletakse hoiu-laenuühistute liikmete seas läbi viidud küsimustiku tulemusi. Küsimustik edastati elektrooniliselt. Töös kasutatakse kombineeritud uurimismeetodit, mis põhineb kvantitatiivsel ja kvalitatiivsel lähenemisel. Kvantitatiivse analüüsi käigus uuritakse hoiu-laenuühistute bilansse, statistilisi näitajaid ja küsitluse tulemusi. Nende andmete põhjal hinnatakse hoiu-laenuühistute finantsseisundit ning võrreldakse nende varade, kohustuste ja omakapitali näitajaid. Kvalitatiivse meetodi abil analüüsitakse vastajate hinnanguid ja seisukohti regulatiivsete muudatuste mõju kohta. Lisaks uuritakse, kuidas hindavad hoiu-laenuühistute liikmed seadusemuudatuste võimalikku mõju ühistute edasisele tegevusele ja tulevikule.

Autor tänab juhendajat Uno Silbergi juhendamise ja väärtuslike soovituste eest töö valmimisel. Samuti tänab autor kõiki küsitluses osalenud hoiu-laenuühistute liikmeid, kes aitasid kaasa uurimistöö valmimisele.

1. HOIU-LAENUÜHISTUTE AJALUGU

1.1. Hoiu-laenuühistute algne teke ja roll ühiskonnas

Hoiu-laenuühistute algne teke oli seotud vajadusega parandada inimeste võimalusi kasutada finantsteenuseid erinevates piirkondades. Ühistuline tegevus põhines liikmete koostööl ja vastastikusel usaldusel. Ühistud olid olulised eelkõige piirkondades, kus pankade tegevus oli piiratum. Lisaks finantsteenuste pakkumisele toetasid ühistud ka kohaliku ettevõtluse ja kogukondade arengut.

Hoiu-laenuühistud on ühistulised rahaasutused, mille ülesanne on pakkuda oma liikmetele kaasaegseid finantsteenuseid ning põhiosas sarnanevad nad kommertspankadega. Hoiu-laenuühistud on oma liikmetele kuuluvad pangad, mille igapäevatööd korraldab nõukogu poolt kinnitatud juhatus. Igal ühistu liikmel on otsuste tegemisel üks hääl. Hoiu-laenuühistud pakuvad liikmetele finantsteenuseid ja võimalusi raha hoiustamiseks ning laenamiseks. Ühistute tegevus põhineb liikmete koostööl ja ühisel tegutsemisel (Mis… 2026).

Hoiu-laenuühistute liikmeks astumine on olnud varasemalt suhteliselt lihtne, sarnaselt pangakliendiks saamisele, kuid liitujaid käsitletakse klientide asemel ühistu liikmetena. Kommertspankade tegevust reguleerivad ranged nõuded ja nende üle teostatakse ulatuslikku riiklikku järelevalvet. Ühistute regulatsioon on olnud märksa paindlikum ning järelevalve tunduvalt nõrgem (Liivamägi, Talsepp ja Vaarmets, 2020)

Hoiu-laenuühistud on alternatiivsed finantsasutused, mis pakuvad oma liikmetele säästmis- ja laenamisvõimalusi. Nende roll muutub märgatavalt olulisemaks olukordades, kus traditsioonilised pangad vähendavad finantsteenuste kättesaadavust või peavad madalama sissetulekuga inimesi liiga riskantseks klientideks. Sellisel juhul võivad hoiu-laenuühistud pakkuda alternatiivset võimalust finantsteenuste kasutamiseks (Jones, 1998).

Ühistud tegutsevad liikmete koostöö ja usalduse alusel. Ühistu liikmeks saab astuda liitumise kaudu ning liikmete soovivad hoiuselt teenida intressi ja toetada kohaliku piirkonna arengut ühistulise tegevuse kaudu. Hoiu-laenuühistu liikmeid ei jäeta välja, isegi kui on tegemist väiksema sissetulekuga inimesega.

Hoiu-laenuühistud kujunesid välja 19. sajandi Euroopas sooviga parandada väiketalunike ja maapiirkondade elanike ligipääsu finantsteenustele. Kommertspankade piiratud kättesaadavuse tõttu hakkasid arenema ühistulised finantsasutused, mille esimeseks oluliseks keskuseks peetakse Saksamaad (Our… 2026).

1864. aastal asutas Friedrich Wilhelm Raiffeisen ühe esimese maapiirkondliku krediidiühistu, millest kujunes eeskuju hilisemale ühistupanganduse arengule Saksamaal ja mujal Euroopas. Raiffeiseni loodud ühistu põhines kohaliku kogukonna liikmelisusel, liikmete ühisvastutusel ning vastastikusel usaldusel, kus laenuvõtjate usaldusväärsust toetas tugev sotsiaalne kontroll. Peale finantsteenuste pakkumise täitsid ühistud ka laiemat majanduslikku rolli, aidates liikmetel hankida tootmissisendeid ning parandada toodangu turustamist. Selline tegevus aitas vähendada vahendajate mõju ning tugevdada kohalike kogukondade majanduslikku iseseisvust. Sellise tegevuse tulemusena kujunesid ühistud oluliseks alternatiiviks kommertspankadele, pakkudes lahendusi, mis olid paindlikumad ja kogukonna arengule suunatud. Raiffeiseni lähenemise keskseks ideeks olid eneseabi, enesejuhtimine ja enesevastutus, mis on tänaseni ühistulise liikumise aluspõhimõtted ning millel põhineb ka kaasaegsete hoiu-laenuühistute tegevus (The Global… 2025).

Hoiu-laenuühistute areng oli seotud vajadusega parandada maapiirkondade elanike ligipääsu finantsteenustele.. Selle tõttu hakati looma ühistulisi finantsasutusi, mis põhinesid liikmete koostööl ja vastastikusel usaldusel ning pakkusid alternatiivi kommertspankadele.

20. sajandi jooksul levis krediidiühistute süsteem Euroopast Põhja-Ameerikasse ja teistesse maailma piirkondadesse. Rahvusvahelise krediidiühistute liikumise arendamiseks loodi 1970. aastal World Council of Credit Unions, mille sisuks on edendada finantskooperatiivide arengut ja majanduslikku stabiilsust kogu maailmas. Tänapäeval on World Council rahvusvahelise krediidiühistute kogukonna juhtiv eestkõneleja ja arendusorganisatsioon. Organisatsioon edendab majanduslikku vabadust ja finantskooperatiivide jätkusuutlikku arengut üle maailma

hariduse, koostöö ja kogukonnapõhiste arendusprojektide kaudu. World Councili juhib direktorite nõukogu, kuhu kuuluvad liikmesorganisatsioonide esindajad. Organisatsiooni peakontor asub Ameerika Ühendriikides Wisconsini osariigis Madisonis. Lisaks on organisatsioonil alaline esindus Washingtonis ning programmibürood erinevates maailma piirkondades. Tänapäeval tegutsevad krediidiühistud paljudes riikides ning neil on oluline roll kohalike kogukondade finantsteenuste pakkumisel (Our… 2026).

Ühistuline finantsmudel levis hiljem paljudesse riikidesse üle maailma, mis näitab, et vajadus selliste finantsasutuste järele oli laialdane. Lisaks raha hoiustamisele ja laenamisele aitasid krediidiühistud kohalikke kogukondi ning parandasid finantsteenuste kättesaadavust. Krediidiühistute levikuga loodi ka rahvusvahelised organisatsioonid.

Eestis oli ühistegevuse sisu aidata inimestel säilitada majanduslik toimetulek ning lahendada majanduslikke probleeme ühise tegevuse kaudu. Eesti ühistegevuse areng toimus peamiselt kohalike vajaduste põhjal ning seda mõjutas soov parandada eestlaste majanduslikku olukorda ja iseseisvust. Kuigi eeskuju saadi välismaalt, kujunes Eesti ühistegevus välja kohalike inimeste vajadustest ja soovist ise oma majanduslikku olukorda parandada. Ühistegevuse arengut toetas soov suurendada eestlaste majanduslikku iseseisvust ja parandada kohalike inimeste võimalusi majanduslikult toime tulla. Eesti Laenu- ja Hoiuühisus alustas tegevust 22.07.1902. aastal Jaan Tõnissoni eestvedamisel. Sellest kujunes oluline samm Eesti ühistegevuse arengus ning eestlaste majandusliku iseseisvuse tugevdamisel (Eesti Laenu- ja Hoiu-Ühisus XXV, 1927, lk 9–41).

Jaan Tõnisson oli riigitegelane, väljapaistev poliitik, ajalehe „Postimees“, trükikoja ja raamatupoe omanik ja Tartu Eesti Põllumeeste Seltsi esimees. Jaan Tõnissoni eestvedamisel sai paika organisatsiooni põhikiri ja suund tegutsemisel. Ühistu tegevuse ülesanne oli pakkuda liikmetele laene, võtta vastu hoiuseid, maksta hoiustelt intresse ning vahendada liikmete majanduslikke tehinguid (Ajalugu… 2026).

Jaan Tõnisson jõudis ühistegevuse vajalikkuse mõistmiseni oma kogemuste ja arusaamade kaudu. Ta nägi ühistegevuses võimalust parandada eestlaste majanduslikku olukorda. Jaan Tõnissoni jaoks ei olnud küsimus selles, kas midagi on vaja teha, vaid selles, kuidas seda on

võimalik teha. Jaan Tõnisson uskus, et eestlane on suuteline oma kultuuri hoidma ja iseseisvalt toime tulema. Ta nägi võimalust seda saavutada ühistegevuse kaudu (Aru, 2019).

Eesti ühistegevuse ajalugu enne Teist maailmasõda võib üldjoontes jagada kolmeks etapiks: ühistegevuse ideede levik ja esialgne areng enne Eesti iseseisvumist, kiire areng ja institutsionaliseerumine aastatel 1918–1934 ning sellele järgnenud tsentraliseerimine ja riikliku kontrolli tugevnemine kuni Teise maailmasõja alguseni. Eesti iseseisvumisele eelnenud perioodi kuni 1918. aastani iseloomustas ühistegevuse ideede levik, esimeste ühistute loomine ning ühistegevust reguleerivate seaduste kujunemine Vene impeeriumis. Eriti aktiivne areng toimus vahetult enne Esimest maailmasõda. Aastaid 1918–1934 peetakse üheks Eesti ühistegevuse olulisemaks arenguperioodiks. Seda etappi iseloomustasid ühistegevuse laienemine ja tugevam institutsionaliseerumine – loodi keskorganisatsioone, avati ühistegevusalaseid õppeasutusi ja kursuseid, ajakohastati seadusandlust ning arendati koostööd välispartneritega Euroopas. Samuti suurenes märkimisväärselt ühistute arv. Näiteks oli 1926. aastal registreeritud üle 300 piimaühistu, mis kujunes toonase perioodi kõrgeimaks näitajaks. Kolmanda arenguetapi alguseks võib pidada suure majanduskriisi aega ja 1934. aasta riigipööret. Seda perioodi iseloomustas riigi senisest suurem sekkumine majandusse, tugevam tsentraliseerimine ning riigimonopolide kujunemine (Reimann, 2024).

Aastatel 1940–1949 toimusid Eesti ühistegevuse süsteemis ulatuslikud muutused, mille käigus lõpetati kõigi ühistute tegevus ning senine ühistegevusel põhinenud finantssüsteem likvideeriti. Hoiu-laenuühistute tegevus taastati alles pärast Eesti taasiseseisvumise eelset perioodi ning esimene sõjajärgne hoiu-laenuühistu Lääne Hoiu-Laenuühistu loodi uuesti 1990. aastal (Riiner, 2021).

Eestis olid hoiu-laenuühistud olulised kohaliku ettevõtluse ja majandusliku iseseisvuse toetamisel. Ühistute tegevus põhines liikmete koostööl ja usaldusel. Hoiu-laenuühistute taastamine pärast taasiseseisvumist näitab, et huvi ühistegevuse vastu ei kadunud ning selliseid finantsasutusi peeti jätkuvalt oluliseks osaks ühiskonnast.

Tänapäeval toimivad ühispangandusel põhinevad finantsasutused erinevates vormides üle maailma. Laenuühistud tegutsevad enam kui sajas riigis ning ühendavad ligikaudu 188 miljonit liiget. Ühistute hallatavate varade maht ulatub ligikaudu 1,5 triljoni USA dollarini. Mitmes riigis

on suur osa majanduslikult aktiivsest elanikkonnast seotud ühistulise pangandusega. Näiteks Iirimaal kuulub krediidiühistutesse ligikaudu 75% elanikkonnast. Ka Ameerika Ühendriikides ja Kanadas on ühistulisel pangandusel oluline roll ning krediidiühistute liikmeid on vastavalt umbes 44% ja 46% elanikkonnast (Ajalugu… 2026).

Rahvusvaheliste uuringute põhjal võivad krediidiühistud toetada maapiirkondade arengut ning parandada finantsteenuste kättesaadavust piirkondades, kus traditsiooniliste pankade tegevus on piiratum. Erinevalt kommertspankadest reinvesteerivad krediidiühistud sageli kohalikke vahendeid kogukonda tagasi ning toetavad kohaliku ettevõtluse arengut. Sarnast rolli on ajalooliselt täitnud ka Eesti hoiu-laenuühistud, eriti väiksemates piirkondades ja maapiirkondades (McKillop, Wilson, 2011).

Hoiu-laenuühistute algne teke oli seotud vajadusega parandada inimeste võimalusi kasutada finantsteenuseid piirkondades, kus pankade tegevus ja teenuste kättesaadavus olid vähem kättesaadav. Ühistuline tegevus põhines liikmete koostööl, vastastikusel usaldusel ja soovil parandada kohalike inimeste majanduslikke võimalusi. Hoiu-laenuühistud pakkusid inimestele võimalust hoiustada raha ja saada laenu olukorras, kus tavapärased pangateenused ei olnud kõigile võrdselt kättesaadavad. Eelkõige puudutas see maapiirkondades elavaid inimesi, kelle jaoks oli finantsteenuste kasutamine sageli keeruline või piiratud.

Ühistute kaudu toetati kohaliku ettevõtluse arengut ning parandati kohalike kogukondade võimalusi majanduslikult toime tulla. Hoiu-laenuühistud aitasid kaasa ka kogukondliku koostöö tugevdamisele, kuna nende tegevus põhines liikmete omavahelisel usaldusel ja ühisel vastutusel. Selline lähenemine muutis ühistud kohalikes kogukondades oluliseks osaks majanduslikust ja sotsiaalsest arengust.

Ühistuline finantsmudel levis hiljem paljudesse riikidesse üle maailma, mis näitab, et vajadus selliste finantsasutuste järele oli laialdane. Ühistute arenguga loodi ka rahvusvahelised organisatsioonid, mille ülesandeks oli toetada ühistegevuse arengut ja finantskoostööd erinevate riikide vahel. Hoiu-laenuühistud kujunesid paljudes riikides alternatiiviks traditsioonilistele pankadele ning nende roll oli eriti oluline piirkondades, kus tavapäraste pangateenuste kättesaadavus oli piiratud või ebapiisav.

1.2. Hoiu-laenuühistute regulatsioon ja seadusemuudatuse põhjused Eestis

Hoiu-laenuühistute regulatsiooni ülesanne–on tagada, et ühistute tegevus oleks selgem ja turvalisem ning liikmete huvid oleksid kaitstud. Viimaste seadusemuudatustega soovitakse tugevdada järelevalvet ja parandada kindlustunnet hoiustatud vahendite turvalisuse osas. Hoiu-laenuühistutel on olnud oluline roll ühiskonnas ning eriti oluline on olnud nende panus maapiirkondade arengusse.

Hoiu-laenuühistute seadus kehtib Eestis alates 1999. aastast ning enne viimaseid suuremaid seadusemuudatusi muudeti seda olulisemalt 2010. aastal. 2010. aasta muudatused keskendusid peamiselt hoiu-laenuühistute tegevusvõimaluste laiendamisele ja paindlikumaks muutmisele. Varasema regulatsiooni kohaselt oli ühistute moodustamine võimalik üksnes territoriaalsuse põhimõttel. 2010. aasta seadusemuudatusega laiendati ühistute moodustamise aluseid ning edaspidi oli võimalik hoiu-laenuühistuid luua ka teenistus-, töö-, kutsealaste või ühiste majanduslike huvide põhimõttel (Auväärt, 2025).

2010. aasta seadusemuudatused laiendasid ühistute tegevusvõimalusi ning selle tulemusena loodi uusi ühistuid. Üheks tuntumaks näiteks kujunes 2018. aastal tegevust alustanud Hoiu-Laenuühistu ERIAL. Ühistu pakkus võimalust hoiustada raha ja võtta laenu ilma traditsioonilise panga tegevuslitsentsiga kaasnevate nõueteta. Klientide kaasamisel kasutati aktiivset reklaami ning pakuti tavapärasest kõrgemaid intressimäärasid. Avalikkusele esitatud teabe kohaselt pidi ühistu tulu pärinema kinnisvaraarendusprojektidest Tallinnas. Hiljem tuli välja, et ühistu tegevuses kasutati Ponzi skeemile iseloomulikke tunnuseid. Uute klientide raha kasutati varasematele investoritele kohustuste täitmiseks ja tootluse näitamiseks. 2020. aastal hakkasid ajakirjanduses ilmuma esimesed kahtlused ERIAL-i tegevuse kohta ning sama aasta novembris alustas riigiprokuratuur kriminaalmenetlust. 2025. aastal mõisteti ERIAL-iga seotud isikud kriminaalmenetluses süüdi. ERIAL-i juhtum tõi esile puudused toonases regulatsioonis ja järelevalvesüsteemis ning mõjutas hilisemaid arutelusid hoiu-laenuühistute regulatsiooni karmistamise vajaduse üle (Värk, 2026).

See juhtum tekitas ühiskonnas palju arutelu ja näitas, et olemasolev seadus ei taganud piisavat kaitset liikmetele ega nende hoiustatud vahenditele. Juhtum tõi esile puudused toonases regulatsioonis ja järelevalvesüsteemis ning suurendas tähelepanu hoiu-laenuühistute tegevuse

läbipaistvusele. Avalikkuses tekkis rohkem küsimusi selle kohta, kas kehtiv regulatsioon suudab piisavalt kaitsta hoiustajate huve ja tagada hoiu-laenuühistute jätkusuutliku tegevuse. Selle tõttu peeti vajalikuks muuta hoiu-laenuühistute regulatsiooni ja kehtestada rangemad nõuded liikmete vahendite kaasamisele ja kasutamisele. Samuti sooviti tugevdada riiklikku järelevalvet ning parandada hoiustajate kaitset tulevikus..

Hoiu-laenuühistud ei tegutse riigist eraldiseisvalt, vaid nende tegevus on seotud erinevate seaduste ja riikliku järelevalvega. Riigil on tähtis roll hoiu-laenuühistute tegevuse reguleerimisel, kuna nende tegevus mõjutab finantssektorit ja hoiustajate kaitset (Buha, Yevenko, Pastushenko, 2023).

Leedus läbiviidud uurimustööst selgub, et finantsasutuste probleemide põhjusteks olid puudulik järelevalve, vähene läbipaistvus ja juhtimisprobleemid. Pangakatastroofid ja teiste finantsasutuste kokkuvarisemine on eriti ohtlikud Ida-Euroopa riikide habrastele finantssüsteemidele, mis alles hiljuti Nõukogude Liidu plaanimajanduse alt väljusid (Kiršienė, 2014).

Hoiu-laenuühistute tegevuses on oluline riiklik regulatsioon ja järelevalve. Finantsasutuste probleemid võivad mõjutada hoiustajate usaldust ja kogu finantssektori toimimist. Uuringutest selgub, et puudulik järelevalve, vähene läbipaistvus ja juhtimisprobleemid võivad põhjustada finantsasutuste raskusi või isegi tegevuse lõpetamist.

17.08.2023 tutvustas rahandusminister valitsuskabinetile ettepanekuid hoiu-laenuühistute seaduse muutmiseks. Ministri sõnul on praeguses süsteemis raha hoiustamine suuresti inimese enda risk ning hoiustatud vahendite tagasisaamine võib osutuda keeruliseks või isegi võimatuks. Samuti leiti, et kehtiv regulatsioon ei taga liikmetele piisavat kaitset. Ühe võimalusena nähti ette, et tegevust jätkata soovivad hoiu-laenuühistud võiksid tulevikus tegutseda ühistupankadena. Selline lahendus annaks Finantsinspektsioonile võimaluse teostada tõhusamat järelevalvet ning tagatisfondi rakendamine suurendaks liikmete turvatunnet. Lisaks nähti ette, et uued nõuded hoiu-laenuühistute tegevusele kehtestatakse järk-järgult kolmes etapis (Võrklaev, 2023).

Riigikogu kiitis hoiu-laenuühistute seaduse muudatused heaks 21.01.2026. Seadusemuudatuste sisu on suurendada hoiustajate kaitset ning anda Finantsinspektsioonile tõhusamad võimalused järelevalve teostamiseks. Kommertspankades hoiustatud vahenditele kehtib tagatisfondi kaitse kuni 100 000 euro ulatuses ühe hoiustaja kohta. Selline süsteem annab hoiustajatele suurema turvatunde, kuna panga maksejõuetuse korral on võimalik hoiustatud vahendid seaduses sätestatud ulatuses tagasi saada. Seadusemuudatuse kohaselt peavad hoiuseid kaasata soovivad hoiu-laenuühistud edaspidi tegutsema panga või ühistupangana. Selline muudatus võimaldab laiendada riiklikku kaitset ka hoiustajatele ning tugevdada järelevalvet finantssektoris. Hoiu-laenuühistud, kes ei soovi või ei suuda uusi nõudeid täita, võivad jätkata tegevust teiste finantsteenuste pakkujatena, näiteks laenuteenuste või makseteenuste osutajatena. Seadusemuudatuste poolt hääletas Riigikogus 52 liiget, vastu oli 20 ning erapooletuid ei olnud. Seadusemuudatuste vastuvõtmise ajal oli Eestis hoiu-laenuühistutel üle 12 000 liikme ning hoiuseid ligi 100 miljoni euro väärtuses (Koppel, Raiste, 2026).

22.01.2026 esitas World Council of Credit Unions pöördumise Eesti Vabariigi presidendile seoses Riigikogus vastu võetud hoiu- ja laenuühistute seaduse muudatustega. Organisatsioon väljendas sügavat muret, et plaanitud muudatused piiravad krediidiühistute liikmete õigusi, vähendavad erinevate kogukondade ligipääsu finantsteenustele, samuti võivad avaldada negatiivset mõju finantsstabiilsusele. Pöördumises toodi esile, et alates 1.10.2026 keelatakse krediidiühistutel uute hoiuste vastuvõtmine ja laenulepingute sõlmimine, märkides ära, et see sisuliselt lõpetab nende senise ärimudeli. Eraldi juhiti tähelepanu võimalikele vastuoludele üleminekusätetes, mille kohaselt võib sundlikvideerimine alata enne, kui hoiuste tagasimaksmiseks ette nähtud kuni viieaastane periood on lõppenud. Organisatsiooni hinnangul ei vasta sellised piirangud proportsionaalsuse põhimõttele, kuna neid kohaldatakse kõigile krediidiühistutele ühtselt, arvestamata nende individuaalset riskiprofiili või finantsseisundit. Euroopa Liidu Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt peavad majandusvabadust ja omandiõigust piiravad meetmed olema rangelt proportsionaalsed ja sobivad. Sellisel juhul kohaldatakse kollektiivset ja eristamata piirangut kõigile krediidiühistutele, sõltumata nende riskiprofiilist, finantsseisust või järelevalve ajaloost, ilma piisava põhjenduseta, miks vähem koormavad meetmed ei oleks olnud piisavad hoiustajate kaitsmiseks. Seetõttu paluti presidendil jätta seadus välja kuulutamata ning suunata see tagasi Riigikogule täiendavaks aruteluks, et

kujundada tasakaalustatum ja Euroopa Liidu õigusega kooskõlas olev regulatiivne raamistik (Andrews, 2026).

26.01.2026 saatis Riiklik Ühistuliste Hoiu- ja Krediidiühistute Liit palve jätta seadus välja kuulutamata, kuna selles esineb põhjendatud kahtlusi vastavuses Eesti Vabariigi põhiseadusele ning Euroopa Liidu õigusele. Seaduse üleminekusätete kohaselt ei ole alates 1.10.2026 krediidiühistutel enam lubatud sõlmida uusi hoiuse- ega laenulepinguid ega üldjuhul pikendada olemasolevaid lepinguid. Meetmete koosmõju muudab krediidiühistute tegevuse jätkamise objektiivselt võimatuks. Seega ei piira see regulatsioon üksnes ettevõtlusvabadust, vaid sisuliselt kaotab selle, olles funktsionaalselt võrreldav varjatud tegevuskeelu ja sundlõpetamisega. Nii intensiivne sekkumine ettevõtlusvabadusse nõuab veenvaid põhjendusi, mis tõendavad meetme sobivust, vajalikkust ja proportsionaalsust. Seadusandlikest materjalidest ei nähtu, et oleks sisuliselt kaalutud vähem koormavaid alternatiive, nagu tõhustatud riskipõhine järelevalve, diferentseeritud tegevuslävendid või individuaalsed järelevalvemeetmed (Pelc, 2026).

Koalitsioonileppes seostati hoiu-laenuühistute ümberkujundamist ühistupankadeks ja Finantsinspektsiooni järelevalve alla viimist pettuste vähendamise sooviga. Selline sõnastus võis osa sektori liikmete hinnangul jätta mulje, et kogu hoiu-laenuühistute sektor on seotud kõrgendatud pettuseriskiga, mis võis mõjutada avalikkuse usaldust sektori vastu (Eesti Reformierakonna… 2025).

Hoiu-laenuühistute seadusemuudatused võeti lõpuks vastu, kuigi arutelude käigus esitati mitmeid ettepanekuid ja avaldati ka vastuseisu. Mitmed ühistud ja organisatsioonid leidsid, et muudatused on liiga ranged ja võivad muuta senisel kujul tegevuse jätkamise keeruliseks. Eelkõige väljendati muret selle üle, et väiksematel hoiu-laenuühistutel võib olla keeruline täita uusi kapitali-, aruandlus- ja tegevusnõudeid. Samuti leiti, et rangem regulatsioon võib vähendada väiksemate piirkondade võimalusi kasutada kohalikke finantsteenuseid ning mõjutada hoiu-laenuühistute rolli kogukondades. Seadusemuudatusega sooviti suurendada hoiustajate kaitset, parandada järelevalvet ning tugevdada finantssektori usaldusväärsust. Muudatusi ei rakendata korraga, vaid järk-järgult kolmes etapis. Selline lähenemine annab ühistutele aega uute nõuetega kohanemiseks ja oma tegevuse ümberkorraldamiseks.

Esimeses etapis keskendutakse rohkem läbipaistvuse suurendamisele ja tegevuspiirangute kehtestamisele.

I etapp alates 1.03.2026:

- ei saa enam asutada uusi ühistuid;
- keelatakse hoiuseintresside reklaamimine;
- suurendatakse liikmete teabeõigusi;
- tugevdatakse liikmete osalusõigusi üldkoosolekutel.

Teises etapis karmistatakse finants- ja juhtimisnõudeid".

II etapp hiljemalt 1.07.2026:

- karmistatakse finants- ja juhtimisõigusi;
- piiratakse seotud isikutele laenu andmist;
- kehtestatakse tugevamad nõuded juhatuse ja nõukogu liikmete usaldusväärsusele;
- osakapitali nõue tõuseb 125 000 euroni;
- tugevdatakse audiitorkontrolli;
- keelatakse uute hoiuste sõlmimine ja olemasolevate hoiuste pikendamine;
- säilitatakse võimalus kapitali suurendamiseks tulevase tegevusloa taotlemiseks.

Viimases etapis kujundatakse ühistud ümber krediidiasutusteks.

III etapp 2027–2029

- hiljemalt 01.01.2027 tuleb taotleda panga või ühistupanga tegevusluba;
- alates 01.01.2029 võivad hoiuseid kaasata üksnes tegevusloaga pangad või ühistupangad;
- ülejäänud ühistud võivad jätkata piiratud finantsteenuste pakkumist, näiteks laenude väljastamist või makseteenuste vahendamist;
- viimati nimetatud tegevuste jätkamiseks on vajalik Finantsinspektsiooni tegevusluba, kuid nõuded on võrreldes krediidiasutustega leebemad. (Auväärt, 2025)

Hoiu-laenuühistute regulatsiooni karmistamisel võivad olla nii positiivsed kui ka negatiivsed mõjud. Regulatsioonide võimalikud positiivsed mõjud:

- suureneb liikmete võimalus osaleda ühistute tegevust puudutavate otsuste tegemisel;
- hoiustajatele luuakse suurem turvatunne, kuna hoiustele laieneb tagatisfondi kaitse;
- finantsinspektsiooni järelevalve tugevdamine võib suurendada läbipaistvust ja vähendada võimalikke rikkumisi finantsaruandluses;
- rangemad nõuded võivad suurendada usaldust hoiu-laenuühistute tegevuse vastu.

Ühistu liikmetel suureneb võimalus rohkem kaasa rääkida ühistu tegevuses ja nii saavad liikmed suurema turvatunde oma raha paigutamise osas. Finantsinspektsiooni järelevalve võib vähendada võimalust näidata finantsseisu tegelikust paremana ning suurendada tegevuse läbipaistvust. Selline muudatus võib kaasa tuua suurema liikmete arvu, sest kaasatud tagatisfond annab uutele liikmetele suurema turvatunde kui varem selle puudumine.

Regulatsioonide võimalikud negatiivsed mõjud:

- väiksemate hoiu-laenuühistute jaoks võivad uued nõuded osutuda keeruliseks täita ning osa ühistuid on juba tegevuse lõpetanud;
- rangemate regulatiivsete nõuete täitmine võib suurendada tegevuskulusid;
- alates 1.07.2026 piiratakse hoiu-laenuühistute võimalusi hoiuste kaasamisel, mis võib mõjutada senise ärimudeli jätkusuutlikkust;
- hoiuseintresside reklaamimise piirangud võivad vähendada ühistute võimalusi uute liikmete kaasamisel.

Seadusemuudatused on toonud hoiu-laenuühistutele kaasa mitmeid väljakutseid, mis mõjutavad nende tegevusvõimalusi, kulusid ja jätkusuutlikkust. Eriti keeruliseks võivad uued nõuded osutuda väiksematele ühistutele, kelle võimalused muutustega kohanemiseks on piiratumad.

Hoiu-laenuühistute regulatsiooni ülesanne on tagada, et ühistute tegevus oleks selgem, turvalisem ja läbipaistvam ning liikmete huvid oleksid paremini kaitstud. Hoiu-laenuühistutel on olnud oluline roll ühiskonnas, eriti maapiirkondades ja väiksemates piirkondades, kus traditsiooniliste pankade teenuste kättesaadavus on olnud piiratum. Lisaks finantsteenuste

pakkumisele on hoiu-laenuühistud aidanud kaasa kohaliku ettevõtluse arengule ja kogukondade majandusliku aktiivsuse toetamisele.

Viimastel aastatel tõid hoiu-laenuühistute tegevusega seotud probleemid ning avalikkuse tähelepanu pälvinud juhtumid esile puudused toonases regulatsioonis ja järelevalvesüsteemis. See tekitas ühiskonnas rohkem arutelu selle üle, kas kehtiv regulatsioon suudab piisavalt kaitsta hoiustajate huve ja tagada hoiu-laenuühistute jätkusuutliku tegevuse. Samuti suurenes tähelepanu hoiu-laenuühistute tegevuse läbipaistvusele ning liikmete vahendite kasutamise kontrollile. Selle tõttu peeti vajalikuks tugevdada riiklikku järelevalvet ja kehtestada rangemad nõuded hoiustatud vahendite kaasamisele ja kasutamisele.

Hoiu-laenuühistute seadusemuudatused võeti vastu sooviga parandada hoiustajate kaitset, tugevdada järelevalvet ning suurendada finantssektori usaldusväärsust. Samal ajal tekitasid muudatused palju arutelu ja vastuseisu, kuna mitmete ühistute hinnangul võivad rangemad nõuded muuta senisel kujul tegevuse jätkamise keeruliseks. Eelkõige väljendati muret selle üle, et väiksematel hoiu-laenuühistutel võib olla keeruline täita uusi kapitali-, aruandlus- ja tegevusnõudeid. Samuti leiti, et rangem regulatsioon võib vähendada väiksemate piirkondade võimalusi kasutada kohalikke finantsteenuseid ning mõjutada hoiu-laenuühistute rolli kogukondades.

Seadusemuudatusi rakendatakse järk-järgult kolmes etapis, et anda hoiu-laenuühistutele aega uute nõuetega kohanemiseks ja oma tegevuse ümberkorraldamiseks. Esimeses etapis keskendutakse rohkem läbipaistvuse suurendamisele ja tegevuspiirangute kehtestamisele. Järgmistes etappides rakenduvad rangemad kapitali-, aruandlus- ja tegevusnõuded ning hoiu-laenuühistud peavad otsustama, kas jätkata tegevust ühistupangana või muude finantsteenuste pakkujana. Regulatsioonide mõju sõltub suuresti sellest, kas hoiu-laenuühistud suudavad uute nõuetega kohaneda ja oma tegevust jätkata.

Ühelt poolt muudavad seadusemuudatused finantssüsteemi turvalisemaks ja parandavad hoiustajate kaitset, kuid teiselt poolt võivad need vähendada väiksemate hoiu-laenuühistute tegevusvõimalusi ning mõjutada ühistulise finantsmudeli rolli Eesti finantssektoris. Seetõttu sõltub hoiu-laenuühistute edasine areng nii regulatsioonidega kohanemisest kui ka sellest, kuidas suudetakse säilitada liikmete usaldus ja kohalike kogukondade toetus.

2. SEADUSEMUUDATUSE MÕJU HOIU-LAENUÜHISTUTELE

2.1. Andmed ja metoodika

Hoiu-laenuühistutel on oluline roll ühiskonnas, eriti piirkondades, kus traditsiooniliste finantsteenuste kättesaadavus on piiratum. Seetõttu on oluline analüüsida, kuidas viimaste aastate seadusemuudatused võivad mõjutada hoiu-laenuühistute tegevust, finantsseisundit ja tulevikku Eestis.

Teaduslik uurimistöö organiseerib tegelikkuse tunnetust, selleks kogutakse uut informatsiooni, et seatud ülesandeid täiendada ja rakendada teooriaid. Kvantitatiivne ja kvalitatiivne teadus on teaduse kaks avaldamisvormi, tegu on kahe eri võimalusega teaduse kui terviku ilmutamiseks. Mõlemal on tervikus täita oma funktsioon (Õunapuu, 2014).

Kvantitatiivset uurimismeetodit kasutatakse hoiu-laenuühistute finantsnäitajate, statistiliste andmete ja küsimustiku tulemuste analüüsimiseks. Kvantitatiivne meetod võimaldab võrrelda erinevaid näitajaid ning hinnata seadusemuudatuste võimalikku mõju hoiu-laenuühistute tegevusele ja finantsseisundile Eestis. Andmete analüüsimisel kasutatakse arvulisi näitajaid ja vastuste võrdlemist. Kvalitatiivset uurimismeetodit kasutatakse avatud küsimuste vastuste sisuliseks analüüsimiseks ja lahti seletamiseks. Kvalitatiivne meetod aitab paremini mõista hoiu-laenuühistute liikmete arvamusi ja seisukohti seoses regulatiivsete muudatustega. Avatud küsimuste kaudu oli vastajatel võimalik põhjendada oma vastuseid ning kirjeldada oma nägemust hoiu-laenuühistute tulevikust ja võimalikest muudatustest sektori tegevuses.

Teise osa küsimustiku läbiviimiseks koostati küsitlus (lisa 2), mis sisaldas valikvastust ja avatud küsimusi. Küsimustik saadeti hoiu-laenuühistute liikmetele elektrooniliselt. Küsimustiku ülesanne oli välja selgitada vastajate hinnangud seadusemuudatuse mõjule, anda liikmetele võimalus avaldada arvamust hoiu-laenuühistute tuleviku osas ning vaadata üle võimalikud

muudatused ühistute tegevuses. Küsimustik koosnes kokku seitsmest küsimusest ning sisaldas peamiselt hinnangulisi küsimusi.

Kuna küsimustikule vastas piiratud arv osalejaid, ei ole saadud tulemused üldistatavad kogu hoiu-laenuühistute sektorile. Sellest hoolimata annavad vastused ülevaate osa hoiu-laenuühistute liikmete seisukohtadest ja hinnangutest regulatiivsete muudatuste suhtes.

Esimeses küsimuses uuriti hoiu-laenuühistu liikmete hinnangut varade mahu muutusele pärast seadusemuudatust aastal 2026 (vt joonis 1).

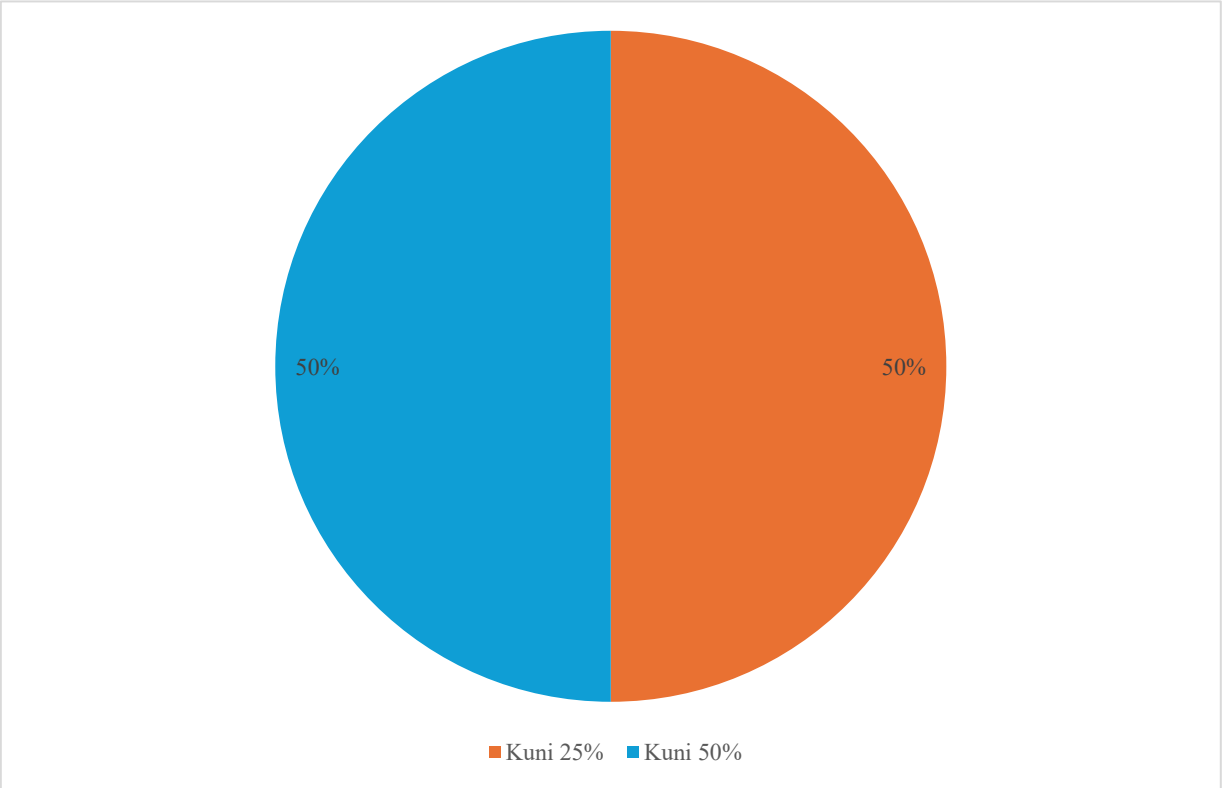

Joonis 1: Varade mahu muutus aastal 2026 (Lisa 1, autori koostatud).

Vastustest selgus, et tulemused jagunesid võrdselt kahe vastusevariandi vahel. Pool vastanutest (50%) leidis, et varade maht on vähenenud kuni 25%, samas kui teine pool vastanutest leidis, et varade mahu vähenemine on olnud kuni 50%.

Tulemuste põhjal võib järeldada, et seadusemuudatused on mõjutanud hoiu-laenuühistute varade mahtu märgatavalt, kuid mõju ulatus on olnud ühistuti erinev. Poolte vastanute (kuni 50%) vastustest võib järeldada, et nende ühistute finantsseisundit on muudatused mõjutanud rohkem, mis võib mõjutada nende edasist tegevusvõimekust ja jätkusuutlikkust.

Tulemuste tõlgendamisel tuleb arvestada väikese valimiga, mistõttu ei ole võimalik teha üldistusi kogu hoiu-laenuühistute sektori kohta.

Teises küsimuses paluti vastajatel hinnata praegust hoiu-laenuühistute regulatsiooni. Küsimus oli avatud vastusega ja võimaldas osalejatel väljendada oma seisukohti vabatekstina. Vastused on välja toodud tabelis 1.

Tabel 1: Seadusemuudatuse mõju ühistutele (Lisa 1, autori koostatud).

Mõju kategooria	**Vastuse sisu**	**Vastajate arv**
Tegevuse lõpetamine / likvideerimine	„lõpetamisele“, „ettevõte tuleb likvideerida“, „sundlikvideerimine“	4
Pankrotirisk	„pankrot“, „lõpetab tegevuse pankrotiga“	2
Finantsseisundi halvenemine	„kapital väheneb“, „liikmed lahkuvad“	2

Vastuste analüüsimisel kvalitatiivselt jaotati seisukohad peamiselt kolme kategooriasse: tegevuse lõpetamine, pankrotirisk ja finantsseisundi halvenemine. Kõige rohkem vastati, et regulatiivsed muudatused võivad kaasa tuua hoiu-laenuühistute tegevuse lõpetamise.

Vastajate hinnangud praegustele regulatiivsetele muudatustele olid valdavalt negatiivsed. Vastuste põhjal võib järeldada, et küsitluses osalenud seostavad seadusemuudatusi suurenenud ebakindlusega hoiu-laenuühistute tuleviku suhtes. Samuti tuli vastustest välja, et muudatused võivad mõjutada senise tegevusmudeli jätkamise võimalusi.

Tulemuste tõlgendamisel tuleb arvestada väikese valimiga, mistõttu ei ole võimalik teha üldistusi kogu hoiu-laenuühistute sektori kohta.

Järgmises küsimuses uuriti kuidas mõjutab seadusemuudatus tegevuse jätkamisel (vt joonis 2).

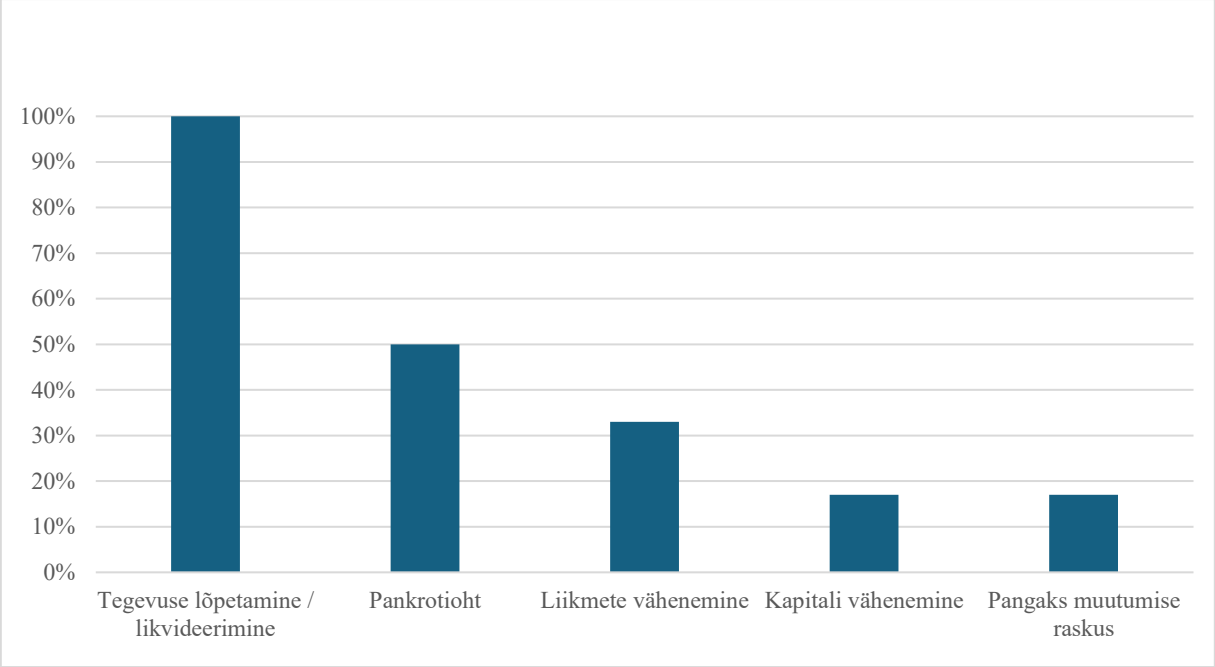

Joonis 2. Seadusemuudatuse mõju tegevuse jätkamisele osakaal (%) (Lisa 1; autori koostatud).

Küsimuse tulemused viitavad sellele, et küsitluses osalenud hindavad seadusemuudatuste mõju hoiu-laenuühistute tegevuse jätkamisele valdavalt negatiivselt: Kõige enam seostati regulatiivseid muudatusi tegevuse lõpetamise riskiga, mis viitab vastajate ebakindlusele sektori tuleviku suhtes. Vastustes esile toodud liikmete ja kapitali vähenemine võivad omakorda mõjutada ühistute jätkusuutlikkust ning võimet jätkata senisel kujul.

Tulemuste tõlgendamisel tuleb arvestada väikese valimiga, mistõttu ei ole võimalik teha üldistusi kogu hoiu-laenuühistute sektori kohta.

Neljandas küsimuses uuriti, kas hoiu-laenuühistud peavad seadusemuudatuse tõttu oma ärimudelit või tegevust muutma.

Küsimusele vastasid kõik kuus küsitluses osalenut vabatekstina. Vastuste kvalitatiivne analüüs näitas, et vastajad ei näe seadusemuudatuse tingimustes olulisi võimalusi senise tegevusmudeli jätkamiseks.

Enamik vastajaid leidis, et peamise võimalusena nähakse tegevuse lõpetamist või likvideerimist, mitte olemasoleva ärimudeli kohandamist uutele regulatiivsetele nõuetele. Üks vastanutest

märkis, et „Hoiu-laenuühistu on sunnitud lõpetama“, teine vastaja leidis, et „oleme kaalunud ärimudeli muutmist, kuid see ei ole osutunud reaalseks“.

Vastused viitavad sellele, et küsitluses osalenud hoiu-laenuühistud tajuvad regulatiivseid muudatusi pigem tegevust piirava meetmena kui kohanemist võimaldava lahendusena. Samuti võib tulemuste põhjal järeldada, et vastajate hinnangul ei pruugi olemasolevad tegevusmudelid olla uute regulatiivsete nõuetega jätkusuutlikud.

Tulemuste tõlgendamisel tuleb arvestada väikese valimiga, mistõttu ei ole võimalik teha üldistusi kogu hoiu-laenuühistute sektori kohta.

Viiendas küsimuses uuriti, milliseid muutusi oleks vastajate arvates regulatsioonis veel vaja ning millega on nende hinnangul liiale mindud. Kõik kuus küsitluses osalenut vastasid küsimusele vabatekstina. Vastuste kvalitatiivne analüüs näitas, et vastajad pidasid regulatsiooni üldiselt liiga rangeks ning tõid välja mitmeid kitsaskohti seaduse rakendamisel.

Kõige sagedamini toodi välja panganõuete laiendamist hoiu-laenuühistutele, seda peeti ebaproportsionaalseks ning senist tegevusmudelit piiravaks. Mitmes vastuses leiti, et regulatsiooni asemel oleks pidanud keskenduma järelevalve tõhustamisele.

Samuti viidati korduvalt rakendussätetele, mida peeti liiga piiravaks ja hoiu-laenuühistute tegevuse jätkamist takistavaks. Osa vastajaid väljendas seisukohta, et regulatsioon kohtleb kõiki hoiu-laenuühistuid ühtemoodi ega arvesta nende tegelikku finantsseisundit või riskitaset.

Tulemused viitavad sellele, et küsitluses osalenud peavad regulatiivseid muudatusi hoiu-laenuühistute tegevusvõimalusi piiravaks ning leiavad, et seadusemuudatuste rakendamisel ei arvestatud piisavalt erinevate hoiu-laenuühistute eripäradega, nende suuruste, liikmete arvu või mahtudega.

Tulemuste tõlgendamisel tuleb arvestada väikese valimiga, mistõttu ei ole võimalik teha üldistusi kogu hoiu-laenuühistute sektori kohta.

Kuuendas küsimuses uuriti, kas vastajad on kaalunud hoiu-laenuühistute tegevuse jätkamist mõnel alternatiivsel viisil.

Kõik kuus vastajat vastasid küsimusele vabatekstina. Vastuste kvalitatiivne analüüs näitas, et enamik vastajaid ei näe realistlikke võimalusi hoiu-laenuühistute tegevuse jätkamiseks muutunud regulatiivses keskkonnas.

Mitmes vastuses toodi välja, et alternatiivsete tegevusmudelite, näiteks ühistupanga või panga loomine, oleks liiga kulukas ning keeruline Eesti majanduskeskkonnas ellu viia. Samuti leiti, et seadusemuudatused on vähendanud võimalusi senise tegevuse ümberkorraldamiseks või kohandamiseks.

Vastustes toodi välja ka hoiu-laenuühistute olulisust maapiirkondades, kus nende roll kohalike finantsteenuste pakkumisel on vastajate hinnangul jätkuvalt oluline. Samas leidsid mitmed vastajad, et olemasolevate regulatiivsete tingimuste juures ei ole tegevuse jätkamine enam realistlik.

Tulemused viitavad sellele, et küsitluses osalenud näevad hoiu-laenuühistutel jätkuvalt olulist rolli kogukondlike finantsteenuste pakkumisel, kuid hindavad nende edasisi tegevusvõimalusi muutunud regulatiivses keskkonnas pigem piiratutena.

Tulemuste tõlgendamisel tuleb arvestada väikese valimiga, mistõttu ei ole võimalik teha üldistusi kogu hoiu-laenuühistute sektori kohta.

Viimasele küsimusele, kas on midagi olulist hoiu-laenuühistute kohta, mida me ei käsitlenud, kuid mida peaksite oluliseks? Tabelis 2 on toodud küsitluses osalenud viie vastaja vastused.

Tabel 2. Küsitluses osalenute täiendavad märkused (Lisa 1, autori koostatud).

Hoiu-laenuühistute olulisus finantssektoris	**Mainimiste arv**
Hoiu-laenuühistute olulisus finantssektoris	2
Rahvusvaheline toimiv praktika	1
Vajadus regulatsiooni muutmiseks	1
Mõju Eesti majandusele	1
Alternatiiv suurpankadele	1

Vastuste kvalitatiivne analüüs näitas, et vastajad peavad hoiu-laenuühistute rolli Eesti finantssektoris jätkuvalt oluliseks. Mitmes vastuses rõhutati, et hoiu-laenuühistute mudel on laialdaselt kasutusel teistes riikides ning täidab olulist rolli kogukondlike finantsteenuste pakkumisel. Samuti toodi välja, et hoiu-laenuühistud võivad pakkuda alternatiivi suurpankadele ning aidata kaasa konkurentsi suurenemisele finantssektoris.

Lisaks väljendati seisukohta, et seadusemuudatuste võimalikku mõju tuleks hinnata laiemalt, arvestades nii mõju kohalikele kogukondadele kui ka kogu finantssektorile. Mõnes vastuses rõhutati vajadust regulatsiooni tulevikus ümber hinnata või muuta.

Vastused viitavad sellele, et küsitluses osalenud näevad hoiu-laenuühistutel jätkuvalt olulist rolli kogukondlike finantsteenuste pakkumisel, kuid peavad vajalikuks senise regulatiivse lähenemise ülevaatamist.

Liikmete seas läbi viidud küsitlusest tuli välja, et enamik vastajaid näeb seadusemuudatuste mõju hoiu-laenuühistutele pigem negatiivsena. Kõige rohkem kardeti, et väiksematel hoiu-laenuühistutel võib olla keeruline tegevust jätkata ning osa ühistuid võivad olla sunnitud tegevuse lõpetama. Toodi välja liikmete ja kapitali vähenemise risk ning võimalik mõju hoiu-laenuühistute finantsseisundile ja jätkusuutlikkusele. Samuti leiti, et seadusemuudatuste võimalikku mõju oleks võinud hinnata laiemalt, arvestades nii mõju kohalikele kogukondadele kui ka kogu finantssektorile. Vastajate hinnangul võivad rangemad nõuded vähendada väiksemates piirkondades võimalusi kasutada kohalikke finantsteenuseid ning mõjutada hoiu-laenuühistute rolli kogukondades.

Mitmed vastajad leidsid, et regulatsioon läks liiga rangeks ning kõiki hoiu-laenuühistuid käsitletakse liiga sarnaselt, arvestamata nende tegelikku suurust, finantsseisundit või tegevusmahtu. Samuti arvati, et rohkem oleks pidanud keskenduma järelevalve parandamisele ja läbipaistvuse suurendamisele, mitte ainult piirangute kehtestamisele. Mõned vastajad tõid välja, et rangem regulatsioon võib vähendada hoiu-laenuühistute konkurentsivõimet ning muuta väiksemate ühistute tegevuse majanduslikult keeruliseks.

Samuti tuli vastustest välja ka see, et enamik vastajaid ei pea realistlikuks hoiu-laenuühistute ümberkujundamist ühistupangaks või pangaks, kuna see oleks väiksematele hoiu-

laenuühistutele liiga kulukas ja keeruline. Eelkõige peeti probleemseks rangemate kapitali- ja tegevusnõuete täitmist ning tegevusloa taotlemisega seotud kulusid. Samas peeti hoiu-laenuühistute rolli oluliseks eelkõige maapiirkondades ja väiksemates kogukondades, kus traditsiooniliste pankade teenuste kättesaadavus võib olla piiratum. Vastajate hinnangul on hoiu-laenuühistud olulised kohalike kogukondade ja väiksema ettevõtluse toetamisel ning nende tegevuse vähenemine võib mõjutada finantsteenuste kättesaadavust Eestis.

2.2. Hoiu-laenuühistute finantsnäitajad

Hoiu-laenuühistute finantsnäitajate analüüs aitab anda ülevaate nende finantsseisundist ja viimaste aastate muutustest hoiu-laenuühistute hulgas. Finantsnäitajate põhjal on võimalik hinnata hoiu-laenuühistute tegevusmahtu, finantsilist jätkusuutlikkust ning võimekust kohaneda muutunud regulatiivse keskkonnaga.

Selles peatükis võrreldakse valitud hoiu-laenuühistute peamisi finantsnäitajaid 2026 aastal ning vaadeldakse varade, kohustuste ja omakapitali seisu. Lisaks analüüsitakse, millised erinevused esinevad hoiu-laenuühistute finantsnäitajates ning kuidas võivad need mõjutada ühistute võimekust täita uusi seadusest tulenevaid nõudeid. Finantsnäitajate analüüs aitab paremini mõista hoiu-laenuühistute majanduslikku olukorda ning võimalikke muutusi sektori tulevikus. Analüüsi kaasatud ühistud on:

- Kambja Hoiu-Laenuühistu.
- Leie Hoiu-Laenuühistu.
- Loo Hoiu-Laenuühistu.
- Maaelu Edendamise Hoiu-Laenuühistu.
- Tartu Hoiu-Laenuühistu.

Andmeallikana kasutati ühistute avalikult kättesaadavaid finantsandmeid (bilansse). Analüüsi läbiviimisel kasutatakse kvantitatiivset meetodit, mille käigus arvutatakse ja võrreldakse peamisi finantsnäitajaid.

Peamised kasutatavad näitajad on:

- Varad kokku.

- Kohustused.
- Omakapital.

Tabelis 3 kajastatakse valitud hoiu-laenuühistute peamiseid finantsnäitajaid 2026. aasta seisuga. Tabel annab ülevaate ühistute varade, kohustuste ja omakapitali mahust ning võimaldab võrrelda nende finantsseisundit.

Tabel 3. Hoiu-laenuühistute bilansid 2026 (Lisa 3, autori koostatud).

Hoiu-laenuühistu	Varad	Kohustused	Omakapital
Kambja HLÜ	3636758	2684319	952439
Leie HLÜ	1103304	808663	294641
Loo HLÜ	1248827	3671	1245156
Maaelu Edendamise HLÜ	2650884	2208861	442023
Tartu HLÜ	51983016	42428160	12489115

Kõige suurem ühistu on Tartu hoiu-laenuühistu varadega 51,983,016 eurot, nende varade maht ületab oluliselt teiste analüüsitud ühistute näitajaid. Samuti on Tartu hoiu-laenuühistu kohustuste ja omakapitali maht võrreldes teiste ühistutega märgatavalt suurem, nende näitajate põhjal saame järeldada, et nendel on suurem tegevusmaht ja finantsvõimekus.

Teised ühistud on oluliselt väiksemad 1–3,6 miljonit eurot.

Valitud hoiu-laenuühistute analüüsist selgub, et uuritud hoiu-laenuühistute vahel esineb märkimisväärseid erinevusi nii varade mahu kui kohustuste osas. Analüüs näitab, et hoiu-laenuühistute sektor Eestis ei ole ühtlane.

Suurema varade mahuga ühistutel võivad olla paremad võimalused kohaneda rangemate regulatiivsete nõuetega, samas väiksemad ühistud võivad olla muutuste suhtes haavatavamad või ei suuda muutustega kaasa tulla.

Tabelis 4 kajastatakse kapitali suhtarvu. Kapitali suhtarvu arvutatakse omakapital jagatud varad. Suhtearv näitab ühistu finantsilist tugevust ja võimet katta kohustusi omavahendite arvelt. Mida kõrgem on näitaja, seda väiksem on sõltuvus välisest rahastamisest.

Tabel 4. Hoiu-laenuühistute bilansid 2026 (Lisa 3, autori koostatud).

Ühistu	Kapitali suhe
Kambja Hoiu-Laenuühistu	26,2%
Leie Hoiu-Laenuühistu	26,7%
Loo Hoiu-Laenuühistu	99,7%
Maaelu Edendamise Hoiu-Laenuühistu	16,7%
Tartu Hoiu-Laenuühistu	18,4%

Analüüsist tuli välja, et Loo Hoiu-Laenuühistu kapitali osakaal on võrreldes teiste ühistutega märgatavalt kõrgem. See võib viidata sellele, et ühistu finantsseisund on olnud ettevaatlikum ja konservatiivsem võrreldes teiste analüüsitud hoiu-laenuühistutega. Tartu ja Maaelu Edendamise hoiu-laenuühistutel on madalam kapitali suhe, mis viitab suuremale finantsvõimendusele ja potentsiaalselt kõrgemale riskitasemele. Kambja Hoiu-Laenuühistu ja Leie Hoiu-Laenuühistu on keskmine kapitali suhe, on kasutatud finantsvõimendust ja riskitase kõrgem kui Loo Hoiu-Laenuühistul.

Tabelis 5 on välja toodud tegutsevate hoiu-laenuühistute arv aastatel 2022-2026.

Tabel 5. Hoiu-laenuühistute arv aastatel 2022–2026 (Autori koostatud Eesti pank… 2023;Eesti pank… 2024; Eesti pank… 2025; Hoiu… 2024).

Aasta	Hoiu-laenuühistute arv
2022	21
2023	21
2024	15
2025	12
2026	12

Tabeli andmetest selgub, et hoiu-laenuühistute arv Eestis on viimastel aastatel vähenenud. Kui 2022. ja 2023. aastal tegutses Eestis 21 hoiu-laenuühistut, siis 2024. aastaks vähenes nende arv 15-ni ning 2025. aastaks 12-ni.

Tulemused viitavad sellele, et viimaste aastate regulatiivsed muudatused ja sektori ebakindlus võivad olla mõjutanud hoiu-laenuühistute tegevusvõimalusi ja jätkusuutlikkust. Samuti võib järeldada, et väiksemate hoiu-laenuühistute kohanemine uute nõuetega on osutunud keeruliseks.

Küsitluse tulemused, milles vastajad tõid välja kapitali ja liikmete vähenemise, on kooskõlas sektori statistiliste näitajatega, mis viitavad hoiu-laenuühistute arvu vähenemisele viimastel aastatel.

Finantsnäitajate analüüsist selgus, et hoiu-laenuühistute vahel on suured erinevused nii varade mahu, kohustuste kui ka omakapitali osas. Kõige suurem analüüsitud ühistu oli Tartu Hoiu-Laenuühistu, teised ühistud olid sellest märgatavalt väiksemad. Analüüsist võib järeldada, et suurematel ühistutel võib olla lihtsam uute regulatiivsete nõuetega kohaneda, väiksematele ühistutele võivad muudatused olla keerulisemad.

Omakapitali näitajate võrdlusest ilmnes, et Loo Hoiu-Laenuühistul oli võrreldes teiste ühistutega kõrgem kapitali osakaal. See võib viidata ettevaatlikumale finantsjuhtimisele ja väiksemale sõltuvusele võõrkapitalist. Samuti võib kõrgemat omakapitali suhet mõjutada väiksem hoiuste maht või konservatiivsem laenupoliitika. Tartu ja Maaelu Edendamise Hoiu-Laenuühistutel oli madalam kapitali suhe, mis võib tähendada suuremat sõltuvust võõrkapitalist ja kõrgemat riskitasemest.

Samuti tuli analüüsist välja, et hoiu-laenuühistute arv Eestis on viimastel aastatel vähenenud. Kui 2022. ja 2023. aastal tegutses Eestis 21 hoiu-laenuühistut, siis 2025. ja 2026. aastaks oli nende arv vähenenud 12-ni. See võib näidata, et regulatiivsed muudatused ja ebakindlus sektoris on mõjutanud hoiu-laenuühistute tegevusvõimalusi ja jätkusuutlikkust. Ka küsitluse vastustes toodi välja liikmete ja kapitali vähenemise probleemid, mis on kooskõlas sektori statistiliste näitajatega.

KOKKUVÕTE

Hoiu-laenuühistute algne teke oli seotud vajadusega parandada inimeste võimalusi kasutada finantsteenuseid piirkondades, kus pankade tegevus oli piiratum. Ühistuline tegevus põhines liikmete koostööl ja vastastikusel usaldusel.

Töö aktuaalsus tulenes viimastel aastatel toimunud hoiu-laenuühistute seadusemuudatustest, mis mõjutas oluliselt hoiu-laenuühistute tegevust ja tulevikuväljavaateid Eestis. Teema muutus eriti päevakajaliseks pärast ERIAL-i juhtumit, mis tõi esile vajaduse tugevdada järelevalvet ning parandada hoiustajate kaitset.

Töö probleem seisnes selles, et viimaste aastate hoiu-laenuühistute seadusemuudatused võivad küll suurendada hoiustajate kaitset ja finantssektori usaldusväärsust, kuid samal ajal võivad mõjutada hoiu-laenuühistute jätkusuutlikkust, tegevusvõimalusi ja rolli Eesti finantssektoris.

Töö eesmärgiks oli analüüsida hoiu-laenuühistute seadusemuudatuste mõju nende finantsseisundile Eestis.

Selleks, et töö eesmärki saavutada oli esimeseks uurimisülesandeks hoiu-laenuühistute algne teke ja roll ühiskonnas. Eestis olid hoiu-laenuühistud olulised kohaliku ettevõtluse, kogukondade arengu ja majandusliku iseseisvuse toetamisel. Ühistute tegevus põhines liikmete koostööl ja usaldusel ning nende mõte oli parandada kohalike inimeste võimalusi majanduslikult toime tulla. Eesti ühistegevuse areng oli seotud sooviga parandada eestlaste majanduslikku olukorda ning suurendada majanduslikku iseseisvust. Hoiu-laenuühistute taastamine pärast Eesti taasiseseisvumist näitab, et huvi ühistegevuse vastu säilis ning selliseid finantsasutusi peeti jätkuvalt oluliseks osaks Eesti finantssektorist ja ühiskonnast. Hoiu-laenuühistute tegevus on olnud oluline ka väiksemates piirkondades, kus traditsiooniliste pankade teenuste kättesaadavus on olnud piiratum. Ühistuline finantsmudel levis hiljem paljudesse riikidesse üle maailma, mis näitab, et vajadus selliste finantsasutuste järele oli laialdane.

Teiseks uurimisülesandeks oli hoiu-laenuühistute regulatsioon ja seadusemuudatuse põhjused Hoiu-laenuühistute regulatsiooni mõte on tagada, et ühistute tegevus oleks läbipaistvam, turvalisem ja paremini kontrollitud ning liikmete huvid oleksid kaitstud. Hoiu-laenuühistute tegevusega seotud probleemid ja avalikkuse tähelepanu saanud juhtumid tõid esile puudused toonases regulatsioonis ja järelevalvesüsteemis. Selle tõttu peeti vajalikuks tugevdada riiklikku järelevalvet ning kehtestada rangemad nõuded hoiustatud vahendite kaasamisele ja kasutamisele. Hoiu-laenuühistute seadusemuudatused võeti vastu sooviga parandada hoiustajate kaitset, suurendada finantssektori usaldusväärsust ning anda Finantsinspektsioonile tõhusamad võimalused järelevalve teostamiseks. Muudatuste kohaselt rakendatakse hoiu-laenuühistutele järk-järgult rangemaid kapitali-, aruandlus- ja tegevusnõudeid. Samuti peavad hoiuseid kaasata soovivad hoiu-laenuühistud tulevikus tegutsema panga või ühistupangana. Seadusemuudatusi ei rakendata korraga, vaid kolmes etapis, et anda ühistutele aega uute nõuetega kohanemiseks ja oma tegevuse ümberkorraldamiseks.

Kolmandaks uurimisülesandeks oli anda ülevaade uurimustöö andmetest ja metoodikast. Liikmete seas läbi viidud küsitlusest tuli välja, et enamik vastajaid näeb seadusemuudatuste mõju hoiu-laenuühistutele pigem negatiivsena. Kõige rohkem kardeti, et väiksematel hoiu-laenuühistutel võib olla keeruline tegevust jätkata ning osa ühistuid võivad olla sunnitud tegevuse lõpetama. Toodi välja liikmete ja kapitali vähenemise risk. Samuti leiti, et seadusemuudatuste võimalikku mõju oleks võinud hinnata laiemalt, arvestades nii mõju kohalikele kogukondadele kui ka kogu finantssektorile. Mitmed vastajad leidsid, et regulatsioon läks liiga rangeks ning kõiki hoiu-laenuühistuid käsitletakse liiga sarnaselt, arvestamata nende tegelikku suurust või finantsseisundit. Samuti arvati, et rohkem oleks pidanud keskenduma järelevalve parandamisele, mitte ainult piirangute suurendamisele. Vastustest tuli välja ka see, et enamik ei pea realistlikuks ühistupangaks või pangaks muutmist, see oleks väiksematele hoiu-laenuühistutele liiga kulukas ja keeruline. Samas peeti hoiu-laenuühistute rolli ühiskonnas jätkuvalt oluliseks.

Neljandaks uurimisülesandeks oli finantsnäitajate abil analüüsida valitud hoiu-laenuühistute näitajaid. Finantsnäitajate analüüsist tuli välja, et hoiu-laenuühistute vahel on suured erinevused nii varade mahu, kohustuste kui ka omakapitali osas. Kõige suurem analüüsitud ühistu oli Tartu Hoiu-Laenuühistu, teised ühistud olid sellest märgatavalt väiksemad. Analüüsist võib järeldada,

et suurematel ühistutel võib olla lihtsam uute regulatiivsete nõuetega kohaneda, väiksematele ühistutele võivad muudatused olla keerulisemad. Omakapitali näitajate võrdlusest selgus, et Loo Hoiu-Laenuühistul oli kõrgem kapitali osakaal, mis võib viidata ettevaatlikumale finantsjuhtimisele. Tartu ja Maaelu Edendamise Hoiu-Laenuühistutel oli madalam kapitali suhe, mis võib tähendada suuremat sõltuvust võõrkapitalist ja kõrgemat riskitaset.

Analüüsist selgus, et hoiu-laenuühistute arv Eestis on viimastel aastatel vähenenud. Kui 2022. ja 2023. aastal tegutses Eestis 21 hoiu-laenuühistut, siis 2025. ja 2026. aastaks oli nende arv vähenenud 12-ni. See võib viidata sellele, et regulatiivsed muudatused ja ebakindlus sektoris on mõjutanud hoiu-laenuühistute tegevusvõimalusi ja jätkusuutlikkust. Sarnaseid probleeme toodi välja ka küsitluse vastustes, kus mainiti liikmete ja kapitali vähenemist.

Järgnevates uurimustes saaks uurida, kuidas mõjutab hoiu-laenuühistute vähenemine kohalike kogukondade ja maapiirkondade finantsteenuste kättesaadavust, tegevust ja kas maapiirkondade tegevus on muutunud peale ühistute tegevuse lõpetamist.

KASUTATUD KIRJANDUS

Ajalugu ja faktid. Eesti Hoius. Kasutatud 01.05.2026, https://www.eestihoius.ee/ajalugu-faktid/.

Andrews, P. P. (2026). Savings and Loan Associations Act Amendment in Estonia. World Council of Credit Unions. (22.01.2026).

Aru.K (2019) Eesti lugu. Jaan Tõnisson ja ühistegevus https://vikerraadio.err.ee/904443/eesti-lugu-jaan-tonisson-ja-uhistegevus (09.02.2019).

Auväärt. T. (2025) Hoiu-laenuühistu seadus vajab muutmist 09.09.2025, https://fin.ee/blogi/hoiu-laenuuhistu-seadus-vajab-muutmist.

Buha, H., Yevenko, D., & Pastushenko, V. (2023). Concept and Classification of Non-Banking Financial Institutions. Baltic Journal of Economic Studies, 9(1), 18–26 http://baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/2005/2014.

Eesti Laenu- ja Hoiu-Ühisus XXV : 1902-1927 (1927): esimene eesti ühispank 9-41 lk https://www.digar.ee/viewer/et/nlib-digar:450734/388568/page/1.

Eesti Pank. (2023). Finantssektori struktuuri ülevaade 2023 https://haldus.eestipank.ee/sites/default/files/2023-07/fsr2023_est.pdf.

Eesti Pank. (2024). Statistikateade. Hoiu-laenuühistute arv vähenes aastaga kuue võrra. https://www.eestipank.ee/press/statistikateade-hoiu-laenuuhistute-arv-vahenes-aastaga-kuue-vorra-31102024.

Eesti Pank. (2025). Statistikateade. Hoiu-laenuühistute liikmete arv kahanes kolmandas kvartalis edasi https://www.eestipank.ee/press/statistikateade-hoiu-laenuuhistute-liikmete-arv-kahanes-kolmandas-kvartalis-edasi-29102025.

Eesti Pank. (2026). Hoiu-laenuühistute statistilised andmed seisuga 28.02.2026 https://www.eestipank.ee.

Eesti Reformierakonna ja Erakonna Eesti 200 valitsusliidu alusleping. (2025) https://valitsus.ee/valitsuse-eesmargid-ja-tegevused/valitsemise-alused/koalitsioonilepe-2025-2027/riigirahandus?utm_source=chatgpt.com.

Hoiu-laenuühistu seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. (2024) https://www.koda.ee/sites/default/files/content-type/content/2024-10/Seletuskiri%20%281%29.pdf.

Jones, P. A. (1998). Credit union development: Financial inclusion and exclusion. Geoforum, 29(2),145–157.https://www.academia.edu/574386/Credit_union_development_financial_inclusion_and_exclusion.

Kiršienė, J. (2014). The Bank and Credit Union Disasters in Lithuania: Where Were the Lawyers? https://reference-global.com/article/10.1515/bjlp-2015-0003.

Koppel.K, Raiste.A 2026 Riigikogu kiitis heaks hoiu-laenuühistu seaduse muudatused 21.01.2026 https://www.err.ee/1609917461/riigikogu-kiitis-heaks-hoiu-laenuuhistu-seaduse-muudatused.

Liivamägi, K., Talsepp, T., Vaarmets, T. (2020). Rahaedu põhimõtted. 104 lk.

McKillop, D. Wilson, J.(2011) Our Liquidity is Trust, Not Cash https://journals.brandonu.ca/jrcd/article/view/423/103.

MIS ON HLÜ. [veebileht] https://hoiu-laenu.ee/tasub-teada/. 02.05.2026

Our history. World council https://www.woccu.org/history. 02.05.2026

Pelc, P. (2026). Savings and Loan Associations Act Amendment in Estonia. World Council of Credit Unions. (26.01.2026).

Reimann. A (2024) Sõdadevahelises Eestis pulbitses ühistegevus https://novaator.err.ee/1609290624/sodadevahelises-eestis-pulbitses-uhistegevus 23.03.2024.

Riiner. M (2021) Hoiu-laenuühistute harjumuspärastest pankadest suurem roll maapiirkondade kestlikkuseshttps://www.pikk.ee/wp-content/uploads/2021/10/Mart-Riineri-ettekanne-28.10.2021.pdf.

The Global Origins of Co-Operative Credit Institutions: A Historical Perspective **(**2025) https://thelaw.institute/co-operation-genesis-principles-values-growth-and-development/global-origins-cooperative-credit-institutions-history/ (29.11.2025).

Võrklaev. M (2023) Võrklaev: hoiu-laenuühistute seadust on vaja muuta https://fin.ee/uudised/vorklaev-hoiu-laenuuhistute-seadust-vaja-muuta (17.08.2023).

Värk, J.(2026) "Impulss": kuidas ERIAL võlausaldajad õnge võttis https://www.err.ee/1610014801/impulss-kuidas-erial-volausaldajad-onge-vottis 05.05.2026.

Õunapuu, L. (2014). Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes. Tartu: Tartu Ülikool.https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/3538e168-6012-4e90-8484-4bb59be8b14a/content.

LISAD

Lisa 1. Hoiu-laenuühistute seadusemuudatuste küsimustik

Küsimustik

1. 1. Kui palju on muutunud teie varade maht pärast seadusemuudatust? (valige sobiv vahemik)

   Mark only one oval.

   - ◯ kuni 10%
   - ◯ kuni 25%
   - ◯ kuni 50%
   - ◯ Rohkem kui 50%

2. 2. Kuidas hindate praegust regulatsiooni hoiu-laenuühistute jaoks?

3. 3. Kuidas mõjutab see seadusemuudatus teie ühistu tegevust?

4. 4. Kas peate oma ärimudelit või tegevust selle tõttu muutma?

5. 5. Milliseid muutusi oleks teie arvates regulatsioonis veel vaja ja millega mindi liiale?

6. 6. Hoiu-laenuühistud on olulised, kas on olnud mõtteid jätkata kuidagi teisti toimetamist?

7. 7. Kas on midagi olulist hoiu-laenuühistute kohta, mida me ei käsitlenud, kuid mida peaksite oluliseks?

Lisa 2. Lihtlitsents lõputöö salvestamiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ning juhendaja(te) kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta

Mina, Merle Metssalu

sünniaeg 20.05.1984,

1. annan Eesti Maaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda koostatud lõputöö

   SEADUSEMUUDATUSTE MÕJU HOIU-LAENUÜHISTUTE FINANTSSEISUNDILE EESTIS,

   mille juhendaja on Uno Silberg,

   salvestamiseks säilitamise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi EMU DSpace lisamiseks ja Creative Commonsi litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates lõputööd reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, üldsusele kättesaadavaks tegemiseks kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
2. olen teadlik, et lihtlitsentsiga antavad õigused jäävad alles ka mulle;
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Lõputöö autor (allkirjastatud digitaalselt, kuupäev digitaalallkirjas)

Juhendaja(te) kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta

Luban lõputöö kaitsmisele.

Juhendaja(d) (allkirjastatud digitaalselt, kuupäev digitaalallkirjas)

Lisa 3. Bilansid seisuga 28.02.2026

(Eesti Panga andmed 2026)

Bilansid seisuga 28/02/26 (eurodes)

		Kambja Hoiu-Laenuühistu	Leie Hoiu-Laenuühistu	Loo Hoiu-Laenuühistu	Maaelu Edendamise Hoiu-Laenuühistu	TARTU HOIU-LAENUÜHISTU	KOKKU	Hoiu-laenuühistute koond
	AKTIVA							
1	Sularaha	30,512	47,909	2,523	1,673	0	82,617	100,021
2	Nõuded keskpangale	0	0	0	0	7,592	7,592	229,379
3	Nõuded krediidiasutustele	369,627	409,192	251,270	384,851	2,147,431	3,562,371	10,139,537
4.	Makseteenuse klientide vahendid	0	0	0	319,729	0	319,729	319,729
5	Nõuded klientidele	3,301,327	616,859	981,172	1,854,522	39,690,227	46,444,107	99,408,993
6	Ebatõenäoliselt laekuvad nõuded (miinus)	-75,000	-12,125	-45,865	-4,011	-54,559	-191,560	-1,625,027
7	Väärtpaberid	7,000	3,000	6,855	65,000	8,296,785	8,378,640	8,849,303
8	Immateriaalne põhivara	0	0	0	10,589	1,345,925	1,356,514	1,502,421
9	Materiaalne põhivara	720	32,787	41,079	1,667	0	76,253	78,111
10	Kinnisvarainvesteeringud	0	0	0	0	173,000	173,000	173,000
11	Muu vara	0	0	0	983	361,492	362,475	2,076,852
12	Viitlaekumised ja ettemakstud tulevaste perioodide kulud	2,572	5,682	11,793	15,881	15,123	51,051	3,571,384
13	Aktiva (varad) kokku	3,636,758	1,103,304	1,248,827	2,650,884	51,983,016	60,622,789	124,823,703
	PASSIVA (KOHUSTUSED JA OMAKAPITAL)							
1	Võlgnevused keskpangale	0	0	0	0	0	0	0
3	Võlgnevused klientidele	2,557,557	794,612	0	2,036,822	40,865,145	46,254,136	92,372,370
4	Võlgnevused makseteenuse klientidele	0	0	0	0	0	0	0
5	Valitsuse laenufondid ja välisabifondid	0	0	0	95,860	128,121	223,981	223,981
6	Väärtpaberikohustused	0	0	0	0	75,269	75,269	75,269
7	Muud kohustused	0	0	0	0	994,527	994,527	1,403,027
8	Viitvõlad ja ettemakstud tulevaste perioodide tulud	126,762	14,051	3,671	76,179	365,098	585,761	1,801,533
9	Eraldised	0	0	0	0	0	0	3,966,638
10	Allutatud kohustused	0	0	0	0	0	0	0
11	Kohustused kokku	2,684,319	808,663	3,671	2,208,861	42,428,160	48,133,674	99,842,818
12	Aktsiakapital	412,145	131,424	109,887	305,039	10,783,104	11,741,599	20,848,705
13	Ülekurss (aazio)	0	0	50,394	0	0	50,394	51,293
14	Üldine pangandusreserv	141,876	63,058	191,735	13,019	528,328	938,016	2,439,904
16	Muud reservid	160,432	11,000	0	48,615	0	220,047	220,047
17	Eelmiste aastate jaotamata kasum/(-)kahjum	234,382	91,157	678,559	77,809	-1,561,571	-479,664	1,221,482
18	Majandusaasta kasum/(-)kahjum	3,604	-1,998	214,581	-2,459	-195,005	18,723	199,454
19	Oma aktsiad (miinus)	0	0	0	0	0	0	0
20	Omakapital kokku	952,439	294,641	1,245,156	442,023	9,554,856	12,489,115	24,980,885
21	Passiva (kohustused ja omakapital) kokku	3,636,758	1,103,304	1,248,827	2,650,884	51,983,016	60,622,789	124,823,703